

VANN for 40 år siden

Hva skjer i Miljøverndepartementet

Av John Mikal Raaheim

John Mikal Raaheim er sivilingeniør fra NTH med mastergrad i historie fra UiO. Han er ansatt som spesialrådgiver i Tekna og redaktør for VANN.

Vann på nett

Som medlem av Vannforeningen kan du søke etter og skrive ut artikler fra tidligere årganger av VANN. De første artiklene i VANN ble publisert i 1966. Det er mye å ta av. Tilbudet er tilgjengelig via foreningens nettside www.vannforeningen.no. I denne spalten finner du smakebiter fra nr 1 av VANN i 1973.

Oljefeber og handelsavtale med EF

Miljøverndepartementet ble opprettet ved kongelig resolusjon av 5. mai. VANN nr 1 for 1973 inneholdt en slags årsrapport, avgitt av daværende statssekretær Ingvald Godal i et foredrag på møte i foreningen 25. januar. Vi kommer tilbake til det, men først litt om starten av året og våren 1973. Hva var det som gjaldt i Norge da?

Fra 1973 av ble mandag regnet som ukens første dag i kalenderen. Norge valgte, etter å ha protestert, å følge den internasjonale standardiseringsorganisasjonen, ISOs, beslutning. Frem til da var søndag regnet som ukens første dag i Norge. Samtidig ble det besluttet at årets første uke er uken med årets første torsdag, dvs. den uken som inneholder minst fire dager i det nye året.

I februar ble man enig om at oljen fra Ekofisk skulle sendes til England gjennom rør og at gassen skulle sendes på samme måte til Tyskland. Det var "oljefeber i Norge". Aksjekapitalen

på 100 millioner kroner i det nye oljeselskapet Norse Petroleum ble fulltegnet på noen dager i mars.

I april ble handelsavtalen med EF sluttforhandlet. Med den kom 70 % av norsk industri, tilsvarende 90 % av de industriansatte inn under de samme regler for nedtrapping av tollsatser over fem år som man ville hatt om Norge var blitt medlem i EF. Noen "følsomme" varer fikk lengre overgangstid, blant annet gummifottøy og farge-TV apparater. Slik ville man beskytte hjemmeindustrien. Man hadde også fått en tilfredsstillende løsning for fisk og fiskerier. Her ble mange varer holdt utenom tollreduksjon.

Miljøverndepartementets første år

I følge Godal ble Miljøverndepartementet opprettet fordi "menneskene har fått alt for sterke redskap i forhold til sine omgivelser". Teknologi og økonomi hadde satt oss i stand til å gjøre nært sagt alt mulig, uten at vett og forstand hadde hatt tilsvarende fremgang. En større grad av "selvbeherskelse" i forhold til omgivelsen var nødvendig i følge Godal.

Departementet var etablert med fire avdelinger, en planavdeling og en avdeling for naturvern og friluftsliv begge flyttet over fra Kommunaldepartementet, en avdeling for forurensningsaker der de fleste mennesker og oppgaver kom

fra Industridepartementet og en organisasjons- og informasjonsavdeling. Departementet var med andre ordet ”skrapet sammen” av avdelinger fra andre departementer. Man manglet i følge Godal en ressursforvaltningsavdeling som kunne ha oversikt over våre naturressurser.

Under departementet hadde man flere relativt frittstående kontorer og avdelinger som Røykskaderådet og Statens vann- og avløpskontor, som Statens friluftsråd, og ditto naturvernråd samt Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske. Riksantikvariatet, Norges geografiske oppmåling og Norges sjøkartverk sorterte også under departementet. Reorganisering var en forestående oppgave i følge samme Godal.

”Det er så mange steder skoen trykker, og vi må hjelpe oss med midlertidige lover og regler”, sa og skrev Godal i 1973. Han nevnt endringer i naturvernloven som ga høve til midlertidig fredning. Han nevnte vannvernloven, der man enda manglet forskrifter med krav om utslippsløyve for bedrifter som er spesielt forurensende og arbeidet med produktkontroll og resirkulering. I forurensningsavdelingen arbeidet man med en landsplan for våre vannforekomster. Han viste til forslag om å innføre fylkesplanlegging og med tiden en felles planlov. Det var travle tider i Miljøverndepartementet den våren.

Kan vi helbrede våre innsjøer?

Dette var også tema i VANN nr 1 i 1973 etter et arrangement i foreningen 6. november 1972. Professor Johannes Kjensmo stilte spørsmålet og svarte først med å avklare hva det kunne innebære at en innsjø var syk. Han pekte innledningsvis på at alle innsjøer målt med geologisk tidsskala er unge og dør raskt ut ved at de forsvinner på grunn av sedimentasjon og gjengroing.

Skal vi i det hele tatt snakke om syke innsjøer må det være fordi vi har innsjøer som er så forurenset at de ikke kan brukes til det vi ønsker å bruke dem til, mente Kjensmo. Infisert drikkevann og badevann var i følge denne definisjon syke. Har innsjøen god gjennomstrømning kan vi med riktige tiltak helberede en slik syk innsjø og vi kan forebygge gjennom fornuftig planlegging etter oppskrift fra Ibsens doktor Stock-

mann. Kjensmo mente imidlertid at andre typer sykdommer hos innsjøer var langt verre å forholde seg til. Her nevnte han sur nedbør, tilførsel av giftstoffer og radioaktive stoffer. Selve ”folkesykdommen” blant jorden innsjøer var imidlertid påtvunget eutrofiering. Kjensmo var skeptisk til om det var mulig å helbrede innsjøer med slike sykdommer. Ulike former for restaurering kunne imidlertid frembringe en tilstand som ikke sjenerte omgivelsene. ”Det primære må være at vi gjennom planlegging og forebygging beskytter de innsjøer som er friske”, var Kjensmos avsluttende kommentar i 1973.

Utslippsledninger og dypvannsutslipp

Utslipp og dypvannsutslipp for forurenset vann var aktuelt tema i 1973. Bakteppet var som beskrevet av Paul Liseth i en artikkel i det aktuelle nummer av VANN. ”For få år tilbake nøyde man seg med å la avløpsvannet sive ut i strandsonen. Det forurensede avløpsvann fikk her god anledning til på en iøynefallende måte å sette sine uetiske og skjemmende spor”. Dypvannsutslipp og innblanding i resipientens vannmasser var en løsning som ble tatt i bruk for møte de ”strengere krav til resipientens renhet”. I 1973 var bare 12 – 15 % av landets befolkning tilknyttet felles renseanlegg.

Med utslippsledninger og dypvannsutslipp fulgte mange utfordringer. Å gjøre rede for de forskningsmessige utfordringene var Liseths hovedanliggende i artikkelen fra 1973. Blant prosjektene som ble skissert var ”Ytre krefter på utløpsledninger”, ”Luftansamling i utløpsledninger”, ”Sedimentering og begroing i utløpsledninger” og ”Spredningsanordninger og avløpsvannets primærfortynning”.

På veg mot oljekrise?

I USA avla Richard Nixon president-eden for andre gang i januar 1973. Han var på vei mot Watergate. Senere i måneden ble det annonsert og undertegnet en fredsavtale for Vietnam. Kampene fortsatte imidlertid flere steder uavhengig av dette. Vietnamkrigen kostet dyrt og i februar skrev amerikanerne dollaren ned med 10 % etter

en periode med heftige spekulasjoner, oppkjøp og salg av dollar. De europeiske landene, inklusive Norge, fulgte ikke etter. I ettertid regnes dette av mange som opptakten til de krisene som veltet inn over verden mot slutten av dette året.

Kilder

Bjørnsen, Bjørn. *Norge etter 1945*. JW. Cappelens Forlag 1975.

Godal, Ingvald. "Hva skjer og hva kommer til å skje i Miljøverndepartementet". *VANN nr 1 1973*.

Kjensmo, Johannes. "Kan vi helbrede våre innsjøer?". *VANN nr 1 1973*.

Liseth, Paul. "Utslipp av forurenset vann til resipient". *VANN nr 1 1973*.

Hvem Hva Hvor 1974. Chr. Schibsteds Forlag, Oslo 1973.